

Hirschholm Slots park og dens første slotsgartnere

Af cand. psych. Emil Kruuse

Hirschholm er et gammelt gods, som Frederik III konfiskerede fra Corfitz Ulfeldt i 1651. I 1721 forærede Frederik IV godset til sin søn, kronprinsen, og denne gav godset til sin kone, dronning Sophie Magdalene i 1730. Hun brød sig ikke om de gamle bygninger og besluttede at opføre "et moderne charmant slot, der kunne være til ære for landet". (Nielsen 1977). Hofarkitekt J. C. Krieger fik overdraget at bygge det nye slot, Hirschholm Slot, der blev bygget i 1739. (Rosted.)

Dronningen besluttede, at der skulle være en stor park til slottet. Krieger tegnede parken indtil 1735. Den resterende planlægning blev foretaget af den dengang kendte arkitekt Nicolai Eigtved.

I det følgende omtales parkens indretning, hvorefter der følger et afsnit om de to første slotsgartnere, Gotfried Keyser og Johan Philip Hunæus.

Hirschholm Slotspark

Kongen og dronningen inddrog ca. 40 tønder land af godsets areal til en slotspark. Thura (1749) har beskrevet parken. Ud fra denne ses det, at dronningen besluttede at få lavet en park, så snart hun havde bestemt, at der skulle bygges et nyt slot, og dronningen ofrede store summer på parken.

Af Thuras tegning af parkens plan fremgår det, at den omgav slottet. Der var to løvgange, to grotter omgivet af fire springvand, som symboliserede de fire årstider. Desuden var der en fornøjelsesafdeling. Den bestod af en busklabyrinth, et fuglespil, en karruselplads, et teater, en plads til kuglespil og springspil. Der var også en springvands plads, der blev kaldt "hjorten". Desuden var der broer over vandløb og en stor kaskade. Herudover var der et orangeri, et vandreservoir, en andedam og en karusseldam. Efter en rejse til Norge lod dronningen i 1733 opføre et kunstigt bjerg med skovbeplantning for

enden af parken, og på toppen blev der bygget et hus, det norske hus.

Thura syntes, at kunsten havde gjort mere for denne parks skønhed end naturen.

Hørsholm Slot 1726 set fra øst. Tegningen, der sandsynligvis skyldes kaptajn J. Fr. W. Schrøter, befinder i Hørsholm Egns Museum.

Både Christian VI og hans dronning elskede at være på Hirschholm Slot og tilbragte megen tid her, og både når kongefamilien var alene, og når der var gæster, blev parken brugt til spadsereture og til forlystelser.

De første slotsgartnere

Den første slotsovergartner på Hirschholm Slot hed Gotfried Keyser. I 1728 boede han i København, da 2/5 af København brændte. Det hus, han boede i, brændte. Af brandindkvarteringslisterne fremgår det, at "Kongelig gartner Gotfried Keyser blev indkvarteret hos ølbrygger Mogens Zuschlag i Løngangsstræde no. 253." *NW* (1906). Det vides ikke, ved hvilken slotspark, han var ansat, men et kvalificeret gæt er, at han var undergartner ved Kongens Have. I 1730 blev han gift med enken efter Antony Schultz, Anne Cathrine Schultz født Lind. De ejede et hus i Adelgade, men både huset og alle møbler brændte i 1728. Antony Schultz døde inden branden i 1728. Hendes fader, formand for pramdragerne Simon Lind, blev indsat som værge for Anne Cathrines lille søn. Af boopgørelsen efter Antony Schultz fremgik det, at der var en gæld på 71½ rigsdaler, og Anne Cathrine Schultz og hendes søn flyttede ind hos hendes far. (*Boopgørelser 1729*).

Omkring 1730 blev Gotfried Keyser viet til Anne Cathrine Schultz født Lind, og i 1731 blev deres første fællesbarn døbt i Trinitatis Kirke.

Det vides ikke, hvornår Gotfried Keyser blev udnævnt som slotsgartner ved Hirschholm Slot. Det første vidnesbyrd om, at Gotfried Keyser var blevet slotsgartner, stammer fra Birkerød Kirkebog, hvor der står: "Overgartner Keyser ved det kongelige slot, Hirschholm, var fadder ved Chr. Ortmans datters barnedåb i januar 1733."

Familien Keyser fik tjenestebolig i et hus ved siden af slotsparken i den sydlige del af Folehavevej. Det var imidlertid i en dårlig stand, hvorfor det blev revet ned, og familien fik en lejlighed i en af slottets sidefløje.

Af slottets regnskabsbøger ses det, at Gotfried Keyser foretog en indkøbsrejse til Holland, hvor han købte en masse tulipanløg, der blev plantet i slottets parterre-have.

I flg. et kobberstik af J. H. Thiele mellem 1739 og 1744 lå parterre-haven syd for slottets hovedfløj. Mellem parterre-haven og slottet lå en vej. Midt for slottet var der anlagt en bred vej med klippede træer på begge sider. Den mundede ud på en lille plads, hvortil der gik to skrå veje, som udløb ved hver af slottets gavle. På begge sider af hovedvejen lå der store symmetriske bede med diverse kunstfærdige indsnit. I disse bede var der bl.a. plantet buske og træer. Syd for parterre-haven var der plantet træer og en hæk, der blev brudt af den brede vejs fortsættelse.

Maleriet, som ejes af Hørsholm Egns Museum, viser Slotshaven med Slotssøen til højre. Maleren er C. Wennemoes 1890-1965. Foto : Svend Clausen.

Gotfried Keyser var ansat ved Slotsparken i den spændende og travle tid, hvor parken blev anlagt. Der var udkommanderet mange soldater og arbejdere til at anlægge parken, og Gotfried Keyser havde ansvar for anskaffelse af træer, buske og planter til parken samt, at de blev plantet korrekt. Desuden havde han ansvar for den store parks vedligeholdelse herunder klipning af de mange træer. I mange år var parken præget af store anlæggelsesaktiviteter, og det tog også sin tid at bygge det store nye slot.

Gotfried og Anna Catharine Keyser efterlod sig 4 børn:

Johan Gotfried Keyser, der blev junior gartner på Hirschholm Slot.

Bente Regine Keyser, som blev gift med den følgende overslotsgartner, Johan Philip Hunæus.

Birgitte Marie Keyser, der blev gift med skolelærer i Birkerød Bertil Rosenbeck og

Sophie Magdalene Keyser, som blev gift med dronningens kok, Christian Svendborg.

Efter Gotfried Keysers død den 18. marts 1746 fik hans enke tilladelse til at sidde i uskiftet bo. Efter sin mands død flyttede Anne Cathrine Keyser til København, hvor hun døde den 3. august 1754 efter nogen tids alvorlig sygdom. Hun blev behandlet af en kvaksalver, Christine Olles, der krævede 24 rigsdaler for ydet behandling. Anne Cathrine Keysers fire børn svarede i den anledning, at de kunne forstå regningens størrelse, hvis Christine Olles var læge fra Universitetet, men hun var ikke andet end en ordinær uvidende kvaksalver. Hendes behandling havde oven i købet forværret Anne Cathrine Keysers sygdom, så hun døde. Derfor nægtede de at betale regningen.

Derefter ændrede Christine Olles sit krav til 11 rigsdaler, som arvingerne betalte. *Københavns Stadsarkiv (1755)*. Af boopgørelsen efter Anna Cathrine Keyser den 16. juli 1755 fremgår det, at hun var velhavende, da hun døde, idet hendes formue var 1293 rigsdaler, og gælden beløb sig til 335 rigsdaler.

Af aktiver kan nævnes:

Guld for 7 rigsdaler, en sølvsuppeterrin med låg: 59 rigsdaler, kontant beholdning: 260 rigsdaler, et ur i kasse i dagligstuen: 12 rigsdaler.

Bøger: En kogeboek for adelige, Arrild Hvidtfeldt: Chr. III's historie. Kriegs: Regierungsgeschichte des Königs von Sardinien. Cour: Roux og 2 bønnebøger: 2 rigsdaler.

Pantebreve: 182 rigsdaler, gældsbeviser: 346 rigsdaler, tilgodehavende pension 4 rigsdaler. *Københavns Stadsarkiv (1755)*.

Johan Philip Hunæus blev ansat som Gotfried Keyzers efterfølger. Johan Hunæus far var skovridder hos grev Lippe, der ejede store skovområder i Westphalen. Johan Hunæus havde en bror, Herman Adolph Hunæus, og de udvandrede begge til Danmark. Johan Hunæus blev som omtalt slotsgartner på Hirschholm Slot, mens Herman Hunæus blev slotsgartner og slotsforvalter på Odense Slot.

Den 6. august 1746 døde Christian VI på Hirschholm slot, og enkedronningen beholdt Hirschholm Slot.

Den 8. august 1747 fik Johan Hunæus kongens tilladelse til at gifte sig med den afdøde slotsgartners kun 16-årige datter, Bente Regine Hunæus. Familien Hunæus fik en lejlighed i en af slottets fløje. Af Birkerød kirkebogs oversigt over dåbshandlinger må det sluttes, at familien Hunæus var højt skattet af hoffet. F.eks. står der om hr. Hunæus barn Sophie Lovise Charlotte Hunæus, der blev døbt den 22. maj 1749, at "barnets gudmoder var grevinde Bruchdorff. Vidnerne var: hofdamernes chef grevinde Ahlefeld, Frk. Seischwich, Cohlenbach, hofmændenes chef von Levalen, den afdøde konges datter, prinsesse Lovise gift med greven af Heidenburghausen, og hofmarschal Ulrich Christoph Reisenstein."

Mens familien Hunæus boede på Hirschholm Slot fik de 3 børn:

Sophie Lovise Charlotte Hunæus, født 1749. Senere gift med købmand Ole Cosmus Beck, Nyborg.

Anna Catharina Elisabeth Hunæus født 1751, ugift og

Frederikke Juliane Marie Hunæus født den 26. juni 1752.

I 1755 døde Johan Hunæus svigerinde, der var gift med hans broder, Herman Hunæus, der - som omtalt - var slotsgartner ved Odense Slot. Dermed blev han alene med 7 børn, hvoraf den ældste studerede medicin på Københavns Universitet, og de 2 yngste var 4 og 1 år. Ikke længe efter blev Herman Hunæus dødssyg. Derfor skrev han følgende brev til kongen:

"Jeg er nu så svag, at min styrke bliver mindre og mindre dag for dag, så jeg ikke kan forestille mig, at jeg kan leve ret meget længere. Jeg har 2 små svage børn, og de er så svage og syge, at de ikke kan tåle at blive flyttet til venner eller slægtninge. Min kone er død, og jeg bønfaller Deres Majestæt om at forflytte min broder, Johan Hunæus, som er kongelig gartner ved Hirschholm Slot, så han kan overtage min stilling som slotsgartner og slotsforvalter ved Odense Slot. Han skal være mine børns værge, og han har lovet mig og dem at opdrage dem med den samme kærlighed, som han vil opdrage sine egne 3 børn med." *Tholle (1931)*.

Herman Hunæus døde i 1756, og den 26. juli 1756 blev Johan Hunæus udnævnt som slotsgartner og slotsfoged ved Odense Slot, hvorefter han rejste til Odense sammen med sin familie. Han fik 300 rigsdaler om året som slotsgartner og 50 rigsdaler årligt som slotsfoged og gik dermed ned i løn. Dertil kom opdragelsen og uddannelsen af de 7 ekstra børn. Johan Hunæus fik tjenestebolig i et hus, som lå tæt ved Kongens Have.

Den 4. april 1763 fik Johan og Bente Regine Hunæus deres 4. barn, Charlotte Amalie Hunæus, der senere blev gift med kaptajn Eckardt Beck, Nyborg. Charlotte Amalie Hunæus gudmoder var fru Ebba Scholler gift med byrådsmedlem Scholler. Vidnerne var: læge Eickel, geheimekonferensråd Carl

Juul, justitsråd Baar og krigsråd Hedegaard, så også i Odense var familien velanset.

April 2011

Den 16. oktober 1770 døde Johan Hunæus og blev begravet fra Sct. Hans Kirke. Senere rejste Bente Regine Hunæus til Nyborg, hvor 2 af hendes døtre var gift. Hun kom til at bo hos Eckardt og Caroline Beck, født Hunæus.

Den 11. oktober 1797 udbrød der brand i Nyborg, og ca. $\frac{3}{4}$ af byen nedbrændte. Eckardt og Caroline Becks hus brændte ned til grunden, mens Ole Cosmus og Sophie Becks hus var uskadt. I nogle dage efter branden boede Eckardt og Caroline Beck, deres børn og Bente Regine Hunæus i et baghus tilhørende Ole Cosmus Beck. Nogle få dage senere rejste Bente Regine Hunæus og to af hendes børnebørn til en gård i Ravndrup, ejet af godsejer Lindegaard til Lykkesholm, og her boede de i 2 år, før de kunne vende tilbage til Eckardt Becks nybyggede hus.

Senere blev Eckardt Beck borgmester i Korsør, og Bente Regine Hunæus rejste med til Korsør, hvor hun købte et hus og senere døde.

Litteraturhenvisninger

Birkerød Kirke(1733-52) *Kirkebog*.

Hirschholm Slot. *Regnskabsbøger*.

Københavns Stadsarkiv (1755)

Boopgørelser.

Nielsen, P.C. (1977) Hirschholm Slotshave.

Særtryk af meddelelser fra

Havebrugshistorisk Selskab. Nr. 7.

Rosted, H.C. *Hirschholm Slot. Et kongeslot og dets skabere 1730-1746*.

Sct Hans Kirke (1755-1770) *Kirkebog*.

Tholle, J. (1931) Odense Slotshave og dens gartnere. *Årbog for historisk samfund for Odense og Assens Amter*.

Thura (1749) *Den danske Vitruvius*. Bind 2.

Trinitatis Kirke (1731) *Kirkebog*.